

Charlotte Pauline Rosendahl:

En usædvanlig dansk kvinde

Rønshoved Skolehjems stærke stifter

Af Jens Jacob Levring Madsen, Institutionsleder ved Rønshoved Skolehjem

Forord:

At blive bedt om at skrive om Charlotte Pauline Rosendahl, i min egenskab af institutionsleder på Rønshoved Skolehjem, var alligevel lidt en stor opgave for mig. På vegne af Bov Historisk Forening kom Ib Krogh-Nielsen en dag på Strandvej 10 i Rønshoved og spurgte ad. Jeg påtog mig opgaven grundet Ib's veltalenhed, men syntes at jeg ikke kendte nok til historien og Fru Rosendahl, ja – idet hele taget til Skolehjemets opståen. Det har i sandhed vist sig at passe. Jeg gik i Rønshoved Skolehjems gamle gemmer, og tog alt hvad jeg kunne finde, der måske kunne give oplysninger, og modtog også materiale fra Bov Historisk Forening. Men der skulle vise sig en overraskelse. Bogen om Fru Rosendahl og hendes "uselviske og opofrende Virksomhed", er allerede skrevet. Den udkom i 1945 og er skrevet af Fru Rosendahls niece Inger Marie Plum, som har redigeret gamle breve, fået folk der kendte Charlotte Pauline Rosendahl til at udtale sig, og i det hele taget samlet en meget fin og detaljeret beskrivelse af Fru Rosendahl og tidsånden, som jeg på ingen måde kan hamle op med. I samråd med Ib, blev opgaven derpå en smule omformuleret til at omhandle Fru Rosendahl og tilknytningen til Rønshoved Skolehjem. Også denne opgave har været spændende, for udover Fru Rosendahls spændende liv som kort refereres, har flere ting i historien totalt overrasket mig. Det vil jeg prøve at beskrive i det følgende.

Vejen til Sønderjylland

Fru Rosendahl blev født i Roslev Præstegård den 26. April 1845. Hun var datter af Charlotte Elisabeth Blædel og sognepræst Niels Munk Plum. Der var i alt 13 børn i hjemmet og Charlotte Pauline Plum var nummer 9.

Det fortælles, at især faderen var den person, der berigede og vejledte hende i de store spørgsmål, som hun med tiden kom til at tage op. Han læste HC. Andersen og i kirken fremsagde børnene salmer. Storesøsteren Elisa var en overgang hendes huslærer. Men ellers var der ansat lærer i huset. Kårene var små og børnene mange. Og da sønnerne blev sendt til Latinskolen i Aalborg, kom både søsteren Elisa og Charlotte i slutningen af 50'erne i huset. Charlotte hos Faderens søster, Oline Bruun i Århus. Her fik hun undervisning på et Institut for unge piger, af Frøken Carlsen, og fik venskaber for livet.

I de næste år begyndte hun at undervise i forskellige hjem, først i Skødstrup præstegård. Herfra er hun omtalt som "en alvorlig kristen kvinde" og "som var meget interesseret i tidens rørelser." Disse rørelser drejede sig om de store europæiske spørgsmål, hvor Nationalstaterne var i opløsning. De Slesvig-Holstenske krige 1848 – 1850 var en del af disse uroligheder, og det var netop Slesvigs tilknytning til Danmark, som optog hende. Hun er også skildret som omhyggelig, pligttopfyldende og dygtig, men med en smule afstand til sine elever. Hun havde en vis distance til andre mennesker, hvilket hun var bevidst om. Som hun selv skriver om tiden i Skødstrup: "Jeg bliver ikke forvænt med kærlighed, må selv erhverve mig den, og det er meget gavnligt..." og giver også udtryk for senere, at hun hellere diskuterede med mænd end med kvinder.

Som ung gik hun lange ture. I Skødstrup blev hun nødt til at omlægge sine ture, da de foregik om aftenen oppe ved kirken, og folk troede det spøjte, når hun hastigt vandrede forbi med sine lange sjaler efter sig. Desuden var hun en smule forfængelig. Hun var forholdsvis kortklippet, hvilket ikke var normalt for en kvinde dengang, og hun krøllede sit hår med papilotter. Hendes trang til at gå meget lange ture, og karakteristiske udseende, bevarede hun hele livet.

I 1872 forlod hun Skødstrup præstegård og tog over til moderen, som efter faderens død, var flyttet til København. Derefter var hun huslærer et par steder i Jylland, hvor hun også beskrives som meget religiøs, og hele tiden med fokus på ”den danske sag i Sønderjylland.” Danmark havde jo i 1864 mistet Slesvig. Efter en rejse til Flensborg i 1882, hvor hun blev betaget af den første danske rigsdagsmand, Gustav Johannsen, som ejede Flensborg Avis, tog hun hjem til sin broder, hvor hun boede et par år. Her tog hun tyskundervisning – måske med den bagtanke, at skulle bruge det. For da broderen skulle giftes, besluttede hun at flytte til Sønderjylland, nærmere bestemt Nybøl i 1884 – som 38 eller 39-årig.

Mødet med Slesvig

For at kunne forstå Charlotte Plums liv og levned, bliver man nødt til at have baggrunden med. Som før beskrevet, ved vi, at Charlotte Plum var videbegærlig af natur og gerne drøftede livsanskuelse og religion. Den danske sag i Sønderjylland – ja, hele Slesvig – lå hende meget på sinde, og den diskuterede hun med personer, hun fandt ligeværdige. Det var naturligt for hende at opsøge mennesker med indflydelse og holdninger, også gerne frimenigheder med Grundtvigsk ånd samt Højskolebevægelsens folk. Hun diskuterede dog fordomfrit med folk, hun ikke var enige med bl. andre den indremissionske præst i Dybbøl, Pastor Claussen. Som tiden gik, blev diskussionerne oftest på tomandshånd, da hun blev tunghør og ikke kunne følge en forsamlings diskussion. Også i sine breve, hvor hun viser en stærk tilknytning til familien Plum, er hun skarp på religiøse spørgsmål og agiterer i mange tilfælde for den danske sag.

I ”Erindringer om Charlotte Rosendahl” er ankomsten til Nybøl beskrevet vældigt godt. Her afholdtes møder med kendte danske højskolefolk, og blandt andre var H.P.Hansen med til at arrangere møderne:

”Snart begyndte Myndighederne at lægge hindringer for arbejdet. Alvorligst blev det dog, at de undersætter fra sommeren 1884 ikke turde deltage af frygt for udvisning. Efter en stor sønderjysk udflugt til Vestjylland, var de optanter, der vovede at deltage, blevet udvist og optanterne måtte holde sig mere i baggrunden end før. De store møder i Nybøl Kro blev indstillet, men i mindre kredse, foresattes sammenkomsterne som før.” Da Slesvig blev tysk, var der mange unge mænd, som forblev danske statsborgere for at undgå tysk militærtjeneste. Disse blev kaldt ”optanter” og mistede herved deres politiske rettigheder.

Det var for at understøtte danskheden, at Charlotte Plum bosatte sig i dette miljø. Hun bosatte sig hos en gammel bekendt af familien, Kæstel, i Nybøl, hvor hun drev en lille systue. Først for 3 småpiger. Senere også voksne koner. Men samtidig med syningen fortalte hun historier, sang danske sange og underviste i dansk og historie, hvilket var forbudt af myndighederne. Desuden samlede hun og nedskrev danske sagn og eventyr, hvoraf nogle kan læses i Evald Tang Kristensens bøger. I sine breve har hun nogle sjove betragtninger, og på *sin* måde var hun nok det nærmeste, man kan komme en kvindesagsforkæmper.

”Det er underligt her nede i Slesvig – Mændene ere så bevægelige og udviklede, konerne mere tunge. Gid det kunne fordeles mere ligelig,- men konerne er solide og faste, alt i alt holder jeg lige så meget af dem, selvom de ikke have så megen spirit som deres mænd.”

Og om sønderjyder:

”Du skulle se, hvorledes de danske undersætter tage deres stilling, - de ere som jaget vildt, men fuldt ud så stolte, franke, frie.”

I 1886 blev hun udvist til Danmark af de tyske myndigheder.

Til Rønshoved

Efter udvisningen bosatte Charlotte Plum sig lige nord for grænsen, i Kolding og senere i Hejls. Her havde hun igen systue og underviste i dansk, sang og historie. Igen med tilknytning til mange meningsdannere som Herredsfoged Borup og Landstingsmand Konrad Jørgensen. Hun føler dog ikke alvoren omkring det danske spørgsmål var dyb nok. Om én af samtalerne skriver hun: ”Så lidt syntes jeg om samtalen, så lidet patriotisk var den, at det ikke kunde falde mig ind at tale med...” Måske derfor modnes tanken om at blive gift med en tysk undersåt og flytte tilbage til Sønderjylland – uden at kunne udvises. Den 16. Maj 1891 blev Charlotte Pauline Plum viet til Peter Rosendahl i Kolding. Hun var 46 år og han 70.

Peter Rosendahl var oprindelig præstesøn fra Harboøre, blev gift i Flensborg og senere enkemand, men var flyttet til Broager og var regnskabsfører i Broager Spare- og Lånekasse fra 1869 til 1893. Charlotte havde mødt ham i Nybøl under sit tidligere ophold. I erindringsbogen skriver niecen Inger Marie Plum, at Charlotte tidligere havde udtalt, at hun godt vidste, hvordan hun skulle komme til Sønderjylland igen – med tanke på Peter. Peter derimod beskrives som ”stjampet”, hvilket vel skyldes glæden over giftermålet med sin forholdsvis unge kone. De tog på 3 ugers bryllupsrejse til Skelde i ”Røjhus”, og flyttede til Gammelgab, hvor de boede til Peter opgav sin stilling, og de købte grunden i Rønshoved.

Økonomisk fik de det til at hænge sammen, og grundet Charlotte Pauline Rosendahls sparsommelighed, kunne de lægge lidt op. Peter Rosendahl havde ingen formue, mens Charlotte blev underholdt af sin familie. Specielt Thorvald og Paul Plum havde hendes fortrolighed og var også betalere, da Peter Rosendahl ville søge den preussiske stat om alderdomsunderstøttelse, for det skulle deres svoger ikke modtage. I år 1900 købte de grunden og byggede en villa i Rønshoved.

En pige i huset, Frøken Frederikke Volf, beskriver hende således: ” Da jeg flere år efter blev lærerinde på Bramminge Efterskole, sendte jeg Fru Rosendahl flere unge piger, men den sidste af dem skrev til mig, at hun syntes ikke, at jeg skulle sende flere unge piger til det hjem, for fru Rosendahl skulle altid spare sammen til noget. Jeg forstod senere, at det var hendes kønne idé at spare sammen for at få et børnehjem sikret, når hun engang gik bort.” At hun kunne spare sammen til en sag er beskrevet flere steder. Hvis hun skrev brev, var alt papir brugt på kryds og tværs og det overskydende papir klippet af til senere brug. Også hendes brødre beklagede sig over strafporto og tilbød at give hende en brevvægt.

Et børnehjem skabes

Lige præcis ovenstående sætning er en forudsætning for, at jeg ville skrive disse sider om Fru Rosendahl. Som leder af stedet, synes jeg, det er storslået at få fortællingen om en sådan personlighed, der havde den gennemslagskraft at kunne skabe et hjem, der fungerer som en moderne institution i dag. Jeg tror at alle, der arbejder på Rønshoved Skolehjem i dag, er meget optaget af, hvordan vi hjælper de svageste i vores samfund – og specielt børnene. Men hvorfor er beskrivelsen af Fru Rosendahl så ikke startet med netop overskriften om Rønshoved Børnehjems opståen. Det er den ganske enkelt ikke, fordi beskrivelsen har skullet fortælle om Fru Rosendahls egentlige drivkraft. Hvad der motiverede hende i livet. Og hvad der drev de stærke kompromisløse kræfter frem, som hun ydede. Det var danskhedens overlevelse i et besat land.

Som der skrives i et brev af niecen: ”Mens hun levede i Kolding, modnedes hos hende tanken om at sætte alt andet til side for at nå det, som skulle være hendes livs opgave..... at kunne leve og bo i det kære Sønderjylland, blandt den befolkning, hun ville være noget for...”

Og netop dette var hendes livs opgave. At værne om kristendommen og den danske sag i et besat Sønderjylland. Her tilsidesatte hun fuldkommen sig selv og sled og slæbte for kun det. Det synes jeg er meget prisværdigt, men jeg må alligevel sige, at historien overrasker mig. Når billedet af Fru Rosendahl hænger på kontoret, har jeg altid set en kraftfuld kvinde, som virkelig gik op i børnenes vel. Jeg formodede at børn havde fyldt hele hendes liv, og det var den kraft, der var sendt videre til Rønshoved Børnehjem. Men Fru Rosendahls drivkraft var danskheden for hele befolkningen. Ikke en børnesag.

Testamente og overdragelse

Hun ønskede at bevare Rønshoved Børnehjem som et Dansk børnehjem. Inger Marie Plum skriver således i biografien: ”Ofte havde hun set, hvorledes de danske blev tilsidesat under det tyske Styre, at de små Børn måtte vente længe på at komme på sanatorium”, og hun fik derved den tanke – trods det at hun egentlig ikke var Børneven – at der skulle dannes et ”Hjem for kirtelsvage Børn.” Testamentet af 2. Januar 1913 overlader ejendommen til Den Nordslesvigske Kvindeforening at drive børnehjem. Som der står i testamentet: ”et Hjem for syge Børn henholdsvis Sygeplejersker.” Ifølge tysk lov kunne ejendommen ikke tilskødes en forening og H.P Hansen og Fabrikant Andresen blev derfor indsat som universal-arvinger.

Den nyoprettede Nordslesvigske Kvindeforening (Se udgivelsen Den Nordslesvigske Kvindeforenings udgivelse ved 100 års jubilæet: ”Der stod kvinder bag”) kom til at spille en stor rolle i Charlotte Rosendahls senere liv. Danskheden og kristendommen, som stod som foreningens mål, må have tiltalt den stærke kvinde, da hun både blev en del af foreningen og lod sit eftermæle præge gennem foreningen.

Den 10 juni 1917 døde fru Rosendahl på et hospital i Flensborg og blev 15. juni begravet på kirkegården i Holbøl. I juni 1919 samledes kendte personligheder i Rønshoved og indviede børnehjemmet. Den første leder blev sygeplejerske Sofie Andresen fra Skelde, som var en af Fru Rosendahls tidligere elever i Broager. I 1921 blev hjemmet anerkendt som dansk børnehjem og i 1922 blev det tilskødet Nordslesvigsk Kvindeforening, med hvilken det fortsatte sit samarbejde og sammenhold gennem mange mange år - helt frem til kommunalreformen 2006.

Et skolehjem i 2012

Stedet har haft mange forskellige navne fra Rønshoved Børnehjem, Fru Rosendahls Minde til Den Nordslesvigske Kvindeforenings Børnehjem. Og mange forskellige driftsherrer fra Staten, Københavns kommune, Sdr. Jyllands Amt til den nuværende ejer Aabenraa Kommune, som købte stedet af Den Nordslesvigske Kvindeforening i 2006 med overdragelse ved årsskiftet 2007.

Der har også været en del forstandere gennem tiden, hvilket man kan læse om i Jubilæumsskrifterne. Men Fru Rosendahl har faktisk altid været der – og er der stadig. I dag går historien blandt børnene, om Fru Rosendahl. Hun går sommetider igen på gangene om natten. Man kunne tro, at historien er en uhyggelig spøgelseshistorie. Men det er det på ingen måde. Når døren knager eller vinden rykker i det gamle hus, er det Fru Rosendahl, der går rundt på gangene, for at se, om børnene har det godt. Hun er deres beskytter.

Sådan har jeg kendt historien i godt 20 år. Og sådan er den i dag. Stedet emmer i dag af hygge og hjemlighed. På trods af mange børns hårde skæbner. Tiden må have skabt denne kultur. For historien overrasker mig. Jeg har altid set Fru Rosendahl som den altomfavnende kvinde, der tog børnene ind til sig og skabte varme og hygge. Men det er ikke det billede historien ovenfor tegner. Det tegner en særegen, fremsynet, karismatisk og vedholdende kvinde, som ofrede sit liv for

danskheden og for sin tro. Hun opbyggede muligheden for børnene og skabte de rammer, der har holdt til i dag. Ovenpå dette har måske Sofie Andresen, den første leder, sat sit varme aftryk – som mærkes i dag.

Kilder:

Erindringer om Charlotte Rosendahl Født Plum. Udgivet 1945. Samlet af Inger Marie Plum

Rønshoved Børnehjem Rønshoved Skolehjem 1919 – 1969. Tove og Poul Petersen

Den Nordslesvigske Kvindeforenings børnehjem i Rønshoved 1919 - 1944